

algemeen tamelijk uitvoerig, in vergelijking met de zojuist genoemde provinciale lijsten. Ten tweede heeft de auteur er een uitvoerige studie als inleiding aan toe gevoegd, waarop hij te Nijmegen in de rechten promoveerde (1-176).

De vele ambten en heerlijkheden die Spaans Gelre langs de Maas gingen vormen, vielen onder de uitvoerende en rechterlijke macht van Staten en stadhouder en van het zogenaamde hof van Gelre, sinds 1580 — eerst tijdelijk uit het opstandige Arnhem overgebracht, maar op den duur permanent verblijvend te Roermond. Berkvens bespreekt de hele periode 1580 tot 1794, hetgeen deels de algebraïsch aandoende formule op het titelblad verklaart. Hij behandelt systematisch en kritisch, maar overzichtelijk, de groei der instellingen sinds het tractaat van Venlo (1543). Ook worden omvang en betekenis van het territorium geschetst. *Pièce de résistance* is natuurlijk het hoofdstuk over de wetgeving (127-176): de totstandkoming ervan op centraal en gewestelijk niveau, de typen ervan en de wijze van afkondiging, benevens de inhoud. Veel wetgeving betrof, zoals te verwachten is, militaire en economische zaken. Dankzij het zakenregister ziet men al snel dat ook drukpers, bedelarij, douane enz. de aandacht kregen. In dit eerste deel zijn de in aanmerking komende plakkatenvan 1665 tot 1702 opgenomen. De begindatum wordt ingegeven door de overlevering van het bronnen- en archiefmateriaal. In 1665 gingen bij een brand te Roermond het archief en de plakkatregisters van het Hof verloren (vii). De auteur geeft echter niet aan waarom dit een beginpunt bij 1665 rechtvaardigt: in de regestenlijst immers vindt men af en toe verwijzingen naar oudere plakkatenvan (bijvoorbeeld 214 en 392). Maar ook elders zijn, zoals de auteur zelf aangeeft, plakkatverzamelingen aangelegd die mogelijk — maar in hoeverre? — reconstructie van de wetgeving uit de jaren 1580 tot 1665 mogelijk maken (met name te Venlo en te Brussel, 199-200).

De plakkatenvan in de lijst zijn door Berkvens voorzien van vrij wat gegevens omtrent diplomatische aspecten, formele kenmerken, beoogd geldingsgebied en de trajecten van de afkondigingsprocedure (203). Eén van die gegevens is de taal waarin het plakkaat is uitgegeven. De auteur verzuimt in te gaan op de betekenis van de toepassing van het Nederlands en/of Frans voor de onderdanen. Overigens is dit een gewichtige bijdrage aan de wets- en rechtsgeschiedenis van de Maaslanden, waarvan men het tweede deel een spoedige verschijning toewenst.

A. H. Huussen jr.

T. J. Broos, *Tussen zwart en ultramarijn. De levens van schilders beschreven door Jacob Campo Weyerman (1677-1747)* (Atlantis 1 ; Amsterdam-Atlanta, GA-Rodopi, 1990, xi + 384 blz. + 8 blz. foto's, f100,-, ISBN 90 5183 202 8).

Bijna vijftien jaar geleden begonnen de *Mededelingen van de stichting Jacob Campo Weyerman* te verschijnen en sindsdien zijn er veel nieuwe gegevens over deze schilder en schrijver bekend geworden. Ook is er aandacht besteed aan zijn uitgebreide letterkundige werk onder meer door nieuwe edities daarvan uit te brengen. Deze dissertatie van de neerlandicus Broos tracht een samenvattend overzicht te geven van Weyermans veelbewogen leven en bovendien zijn *De levens-beschrijvingen der Nederlandsche konst-schilders en konst-schilderessen* waarvan drie delen in 1729 en een laatste postuum in 1769 werden gedrukt nader te onderzoeken. Geen gemakkelijke taak, want Weyerman heeft er alles aan gedaan om zijn activiteiten, die eindigden met het tot zijn dood gedurende acht jaar uitzitten van een gevangenisstraf wegens chantage, in autobiografische verslagen mooier voor te stellen dan de werkelijkheid was. Na zijn opleiding als schilder bracht hij enige tijd in Engeland door, waar hij goed Engels leerde wat later

resulteerde in diverse vertalingen uit die taal. Terug in de Republiek liet hij naast allerlei proza krantjes verschijnen waarin hij met zijn typerende stijl die wel eens een 'fanfareachtige manier van schrijven' is genoemd (Hella Haasse) vele onderwerpen en dubieuze figuren besprak zonder de roede te sparen. En inderdaad wat Weyermans proza aangaat scheiden zich veelal de geesten. Is dit nu 'verfrissend' en 'onderhoudend', altijd getuigend van 'creativiteit' en 'improvisatie' zoals de verdedigers van zijn werk willen of nogal eens vermoeiend in zijn overdadigheid? Broos verheelt zijn bewondering niet en wil de *Konstschilders* rehabiliteren tegen de soms scherpe oordelen van latere generaties in. Dit neemt echter niet weg dat hij kritische woorden over heeft voor het optreden van Weyerman: 'een dwarskop', 'een gokker vol zwendelneigingen', die in de omgang met mensen en vooral vrouwen lijkt 'tot de groep van gladde praatjesmakers te behoren'. Hoe dit ook zij in zijn grote boek over de schilders komt Weyerman volgens Broos vriendelijker en humoristischer over dan in zijn andere werk.

Nadat de auteur de levensloop — voor zover mogelijk — zorgvuldig gedocumenteerd heeft weergegeven bespreekt hij de ontstaansgeschiedenis van de *Konstschilders*. De uitgave wordt eerst volgens de beste regels van de boekwetenschap uitputtend geanalyseerd en ook Weyermans relatie met uitgevers krijgt een toelichting. De verkoop van het boek was kennelijk niet zeer succesvol want in 1769 bij de verschijning van het laatste deel waren de eerste nog steeds niet allemaal verkocht. Een boeiender deel van de dissertatie gaat over de plaats die Weyermans werk in de traditie van Nederlandse schildersbiografieën van Van Mander (1604) tot Van Gool (1750) inneemt. Weyerman wilde kennelijk (uit wraak vanwege diens onflatteuze beschrijving van hemzelf?) Houbrakens verzameling levensbeschrijvingen in *De groote schouburgh* uit 1721 corrigeren want zijn eerste delen leunen zeer zwaar op dit recente boek en bevatten zelfs identieke platen. Broos tracht duidelijk te maken dat Weyerman ondanks zijn opzet te vermaken wel degelijk historische pretenties had. Hij was te goeder trouw en nam geen verzonnen verhalen op al ging hij minder grondig dan anderen te werk. Net als zijn voorgangers gebruikte hij bepaalde standaardformules en anekdotes, maar zijn zeer persoonlijke stijl en werkwijze, zijn afkeer van kroniekschrijvers en jaartallen maken duidelijk dat het hem meer ging om het schrijven van een leesbaar en nuttig boek dan om het weergeven van biografische feiten. Zijn vlugge pen, zo stelt Broos verder, maakte dat hij aan een minimum van informatie genoeg had om een biografie te kunnen schrijven. Vervolgens krijgen we een indruk van Weyermans denkbeelden over kunst. Theorie was echter niet zijn kracht en het is dus niet in alle opzichten duidelijk welk standpunt hij vertegenwoordigde. Het classicisme van De Lairese en Houbraken verwierp hij wel maar Plinius' en Horatius' opvattingen over kunst en kunstenaar nam hij zonder meer over. Dat gebeurde ook met Du Bos' *Réflexions critiques* uit 1719 waar hij het belang van de historische waarschijnlijkheid in de nog altijd boven alles te stellen historieschilderkunst beklemtoonde. Een overzicht van Weyermans meningen over verzamelaars, kunsthandelaars, de kunstmarkt en een volledige opsomming van de waardering van zijn hoofdpersoon door de eeuwen heen, gevolgd door een aantal appendices, ronden Broos' boek af.

Ondanks waardering voor het doorzettingsvermogen bij dit veelomvattend onderzoek doet het resultaat de lezer soms wel eens naar adem happen. De talrijke, lange citaten en de uitvoerigheid waarmee gegevens worden gepresenteerd lijken het zoeken naar vraagstellingen van algemene aard niet te hebben bevorderd. Waarom zijn bijvoorbeeld de levensbeschrijvingen van Weyerman niet in de ontwikkeling van de biografie in de vroegmoderne tijd bekeken in plaats van alleen maar — en dan nog in tweede instantie en summier — in het kader van die der kunstenaarslevens? Waarom zoveel nadruk gelegd op het feit dat Weyerman oprechte historische bedoelingen had en het 'ware' wilde weergeven? Wat hield een dergelijke in die periode

heel normale uitlating in? Is dit werk van Weyerman gezien de boven weer gegeven conclusies van Broos nog wel onder geschiedschrijving te rangschikken, hoezeer het genre ook literaire kanten kende en eigen onderzoek niet zonder meer verplicht stelde? Wilde hij niet in de humanistische trant *aemulatio* doorvoeren door zijn voorganger Houbraken in een verbeelden-vormgeving van hetzelfde materiaal te overtreffen? Dan gaat het niet slechts om het probleem van imitatie zoals Broos dat in het kort behandelt. Bij Weyerman sloeg die balans heel sterk door naar de literaire kanten van schrijven over het verleden. 'Galant' is die trend van eind zeventiende en begin achttiende eeuw wel genoemd zoals hij bij iemand als de Fransman Varillas tot uitdrukking kwam. Is Weyerman niet een typisch Nederlands voorbeeld hoe de 'querelle des anciens et des modernes' hier uitwerkte? Met enerzijds zijn ongestoord gebruik van de onaantastbare klassieken en anderzijds zijn nevenschikken van deze inspiratie naast andere bronnen? Valt Weyerman uiteindelijk niet toch meer in te passen in een cultuurstroom die hem en anderen meevoerde en waarvan hij de produkten — grondig of niet — kende? Deze ruim gedocumenteerde dissertatie maakt het nu mogelijk nader op dergelijke vragen in te gaan.

E. O. G. Haitsma Mulier

H. Dunthorne, *The maritime powers 1721-1740. A study of Anglo-Dutch relations in the age of Walpole* (New York-Londen: Garland Publishing, 1986, 354 blz., \$57,-, ISBN 0 8240 19164).

Vijf van de tweehonderdvijftig jaar, die dit in schrijfmachineschrift op zuurvrij papier afgedrukte boek volgens de uitgever houdbaar is, waren reeds voorbij eer het op de burelen van de *Bijdragen* arriveerde. Ook de inhoud is goed houdbaar, want het betreft degelijke diplomatieke geschiedenis, boeiend, soms wel saai. Het is een bijgewerkte dissertatie van de London School of Economics uit 1978; in 1986 was de auteur verbonden aan het University College te Swansea. Het boek is vrijwel geheel uit de correspondentie van de bij het Nederlandse en Britse buitenlands beleid betrokken personen opgebouwd, met alle voordelen van directheid, maar ook met de nadelen van de vluchtigheid van sommige zaken. Dunthorne werkte daartoe ook uitgebreid in Nederlandse archieven en achterhaalde zeer veel Nederlandse literatuur.

De term *maritime powers* of de beide zeemogendheden was in de beschreven periode van 1721-1740 nog een vanzelfsprekend begrip. De auteur behandelt zowel de onderlinge betrekkingen als hun al dan niet gezamenlijk optreden tegenover de andere Europese mogendheden. Zonder veel nadere uitleg vormen het einde van de Noordse oorlog en het begin van de Oostenrijkse successie oorlog de grenzen. Binnen deze grenzen heeft zich op diplomatiek terrein wel heel veel afgespeeld en was Europa soms op de rand van of in openlijke oorlog. Het is in het bestek van deze recensie niet doenlijk de vele onderhandelingen op de voet te volgen. De plaats van de Republiek daarin (tot en met 1733) is trouwens reeds bekend uit J. Aalbers' *De Republiek en de vrede van Europa* (Groningen, 1980). Toch verdienen diverse aspecten van Dunthornes studie hier nadere vermelding.

Het terrein van de buitenlandse politiek was in de praktijk in handen van een klein aantal personen. In de betrekkingen tussen Groot-Brittannië en de Republiek traden Townshend, Chesterfield (de enige die wat Nederlands kende), Robert en Horatio Walpole aan de ene kant en Hoornbeek, Fagel en Van Slingelandt aan de andere kant prominent naar voren. Van Slingelandt wordt geschetst als heel vooraanstaand en inventief op het Europees toneel. Dunthorne legt een duidelijk verband tussen de binnenlandse situatie in beide landen en de